

ARVID FREDBORG:

Ett avskräckande exempel

Synen på Sverige ute i Europa har förändrats åtskilligt sedan den tid, då det talades om Sweden the Middle Way. Det är nyttigt att följa med vad politiker och korrespondenter har att säga om oss. Fil dr Arvid Fredborg har sett det som en av sina uppgifter att följa bedömningen av Sverige i bl a europeisk press. Hans sammanfattning av all undran man utomlands känner inför vad som händer i Sverige är ingen glad läsning. Idolen har fallit. Ekonomisk politik, missriktad jämlikhet med en utbildningspolitik som strävar till kvalitetssänkning: för utlandet är det obegripligt att sådant kan försiggå utan att folk reagerar långt kraftigare än som sker. Nu har därtill kommit regeringens stora misslyckande i EEC-frågan, vilket länge förutsetts och omtalats i ledande europeiska tidningar, ett misslyckande som parats med arroganta anspråk utan täckning. Sverige börjar framstå som ett avskräckande exempel, som man noga iakttar för att underlåta att följa, menar författaren.

Under mer än ett årtionde har yttervärldens bild av Sverige gradvis förändrats. Under de senaste två-tre åren har denna utveckling accentuerats. Huvudanledningen har varit iakttagelser av ändringar i svensk politik, som föranlett en revision av den tidigare i regel positiva bilden. Det gäller särskilt den inrikespolitiska och sociala utvecklingen men även utrikespolitiken och speciellt benägenheten att låta denna dikteras av inrikespolitiska eller rentav partipolitiska intressen.

Naturligtvis är bilden inte enhetlig. Det finns åtskilliga länder, där ledande politiker har speciella skäl att tolka allt till det bästa. Vem kan t ex begära av Tanzania eller Zambien, att de skall bevara kritisk distans gentemot ett land, vars ledning så okritiskt svalt propagandan i Dar-es-Salaam och Lusaka? Vad man bland kommunister brukar kalla »nyttiga åsnor» måste ju ömt vårdas och uppmuntras för att kunna fortsätta att tjäna som verktyg.

På de flesta håll i Europa samt i åtskilliga länder utom Europa är det annorlunda. Sveriges anseende har sjunkit. Särskilt latinare är i regel hövliga. Vad de verkligen anser kommer kanske sällan till öppet uttryck. Men för dem som vill höra är förändringen markant. Under detta år har den också varit tydlig i utländsk press.

När idolen faller

När en idol faller, blir kritiken skarpare än eljest. Tidigare beundrare känner sig bedragna. De frågar sig, om »Sweden the middle way» blott var bluff och propaganda alltsammans. De flesta torde dock in-

e, att denna tolkning är oriktig. Det framgångsrika och balanserade Sverige finns – till för ett par år sedan. Det observeras allt mer i utlandet, att gamla rånmärken ej längre stämmer. Den förr så beundrade måttfullheten är borta, önskan att se till hela landets bästa, respekten för andras meningar lyser till stor del med sin frånvaro. Den svenska socialdemokratin representerar i stället i tilltagande utsträckning en politisk doktrinarism, vars ideologiska bakgrund ligger i sedan årtionden förlagade idéer. Den vill av ideologiska skäl ändra doseringen av den svenska blandekonomin i statssocialistisk riktning. Speciellt observeras benägenheten att angripa drivfjädern till det materiella framåtskridandet i samhället, det enskilda initiativet. Det noteras också, att man i Sverige vill urholka enskild äganderätt och till och med, för att citera Aftonbladet, »attackera det privata ägandet». Med en quasi-revolutionär fraseologi söker man kärpa de sociala konflikterna och värma upp klasskampstänkandet. Det ger mycket stoff till betraktelser för flitiga tjänstemän på de främmande ambassaderna. Föga mindre uppmärksamhet ute väcker tentenserna att ge avkall på det ena kvalitetskravet efter det andra, visa slapphet inför högröstade extremister och exempelvis tolerera en drastisk reduktion av den offentliga säkerheten. I detta avseende har vi tyvärr blivit notoriska som avskräckande exempel.

Man förstår, om många utlänningar känner sig desorienterade inför denna allmänna utveckling. De frågar hur det kom-

mer sig, att det svenska socialdemokratiska partiet drivit så långt vänsterut och framför allt, varför det fått jämlikheten på hjärnan. Det händer, att en politisk motståndare till den nuvarande svenska regimen blir ombedd att för utländska socialister förklara, varför i det land, där klasskillnaderna är mindre än sannolikt någon annanstans i Europa, man lägger ned en sådan oproportionerlig energi på att nivellera. Mitt svar har blivit att det i vårt land sedan årtionden visat sig vara en säker politisk investering att spekulera i avund. Icke utan skäl talar man om den kungliga svenska avundsjukan. Det är icke enbart något som socialdemokrater ägnar sig åt. Man behöver blott tänka på Centerpartiets ungdomsförbund. Beklagligtvis söker man i Sverige icke som på de flesta andra håll hålla avunden tillbaka. Tvärtom frossar man i den under beteckningen »jämlikhet». Denna har kommit att mer eller mindre dominera social- och skattepolitiken. Det har för många blivit ett självändamål att söka göra livet obehagligt för andra. Framför allt har en otrevlig tendens uppstått till intolerans och andlig likriktning. I fråga om detta har särskilt tyska socialister sett bestörta ut och bett om exempel. Ty även de mest egalitära socialdemokrater i förbundsrepubliken glömmar icke så lätt nazisternas Gleichschaltung.

Det måste tilläggas, att man i utlandet icke enbart kritiskt följer det svenska regeringspartiets utveckling. Man hör också undran över det svenska näringslivets passivitet inför utvecklingen. Alltjämt finnes

respekt för svenska företagens och teknikers prestationer samt svenska arbetares duglighet. Positiva omdömen följes likväl numera ofta av ett »men». Det senare motiveras gärna med utvecklingen på arbetsmarknaden i Sverige, främst de vilda strejkerna i ett land, där man trots sådant vara omöjligt.

Den ekonomiska politiken

Den ekonomiska politiken i Stockholm har under senaste år föranlett åtskilliga beska kommentarer. Att Sverige fått den höga grad av inflation, som det nu lider av, måste bero på ren misshushållning, har det hetat. När man genmäler, att även de flesta andra länder i Europa, inklusive det stabila Schweiz, kännetecknas av samma utveckling, som främst beror på löneexplosionen efter 1968 utan motsvarande produktivitetstegringar, får man ett överraskande svar. Hos er i Sverige har ju fackföreningsrörelsen hela tiden varit realistisk och nöjt sig med vad som varit möjligt. Dess auktoritet har varit tillräcklig för att driva igenom en måttfull politik. Därför borde det icke ha kommit till någon löneexplosion i Sverige.

Det skulle föra för långt att gå närmare in på de debatter, som förts i min närvaro om detta tema under senare år. Ofta har de, naturligt nog, visat brist på kunskaper om den verkliga situationen i landet och fallenhet för klichétänkande hos vederbörande utlänningar. Man har särskilt kunnat lägga märke till tendenser att idealisera den svenska fackföreningsrörelsens ledning som kloka och starka män, som till

varje pris vill undgå att *rock the boat*, som en brittisk socialist uttryckte det.

Utomlands har den förtroendekris speciellt observerats, som uppstått mellan näringsliv och stat efter den svenska socialdemokratins marsch mot vänster. Detta är det problem, som utländska industrimän, ekonomer och tekniker kanske mest drastiskt möter personligen. Ty ingen, som har med Sverige att göra, kan undgå att märka tecknen till vantrivsel och pessimism inom det svenska näringslivet inför utvecklingen. Alltfler utlänningar kommer till Sverige, alltfler svenskar till utlandet. Betydelsen av detta är något som den sittande regeringen ignorerat.

I intet avseende har Sverige tidigare i så hög grad framstått som en förebild som ifråga om socialpolitiken. Därför är chocken hos många utlänningar så mycket större över att behöva bevittna, att detta är något som tillhör det förgångna. Sverige är icke längre ett socialt föregångsland. Det är tvärtom ett land, där man skall akta sig för att bli gammal eller sjuk, för att icke tala om gammal och sjuk. Iakttagare utifrån, som bott i Sverige med hustru och barn, vet hur realiteten bakom de vackra fraserna ser ut. Icke minst bostadseländet anses med rätta vara en skamfläck för Sverige. Det värsta är att sedan stat och kommuner mer eller mindre övertagit bostadsproduktionen eländet blivit permanent. Det kallas som bekant för att ha »förvandlat bostaden från en handelsvara till en social rättighet» och visar i utlandets ögon ordets makt över tanken i Sverige.

Jämlikheten

Jämlikhetsidéerna bär en dryg del av ansvaret för den utveckling, som socialpolitiken i vidaste mening undergått. Man behöver blott tänka på hälsovårdsreformen, vars bakgrund till icke ringa grad var en önskan att komma åt läkarnas förmenta eller verkligt höga inkomster och privilegierade ställning. Så länge jämlikhetssträvandena spelar sin nuvarande roll är det till och med sannolikt, att all personlig service kommer att ytterligare för-sämras.

Ett annat område, vars utveckling väcker yttersta förvåning utomlands, är det svenska undervisningsväsendet. Det har haft gott rykte. Många anser det alltfjämt som en förebild. Men att resultaten köpts på bekostnad av kvaliteten, som katastrofalt försämrats, är kanske lättare att se för utlänningar än för landets egna. En del av förklaringen må vara missgrepp i ledningen. Sådant förekommer också i andra länder. Ingen är helt förskonad från herrar som Sven Moberg eller Ingvar Carlsson. Vad man utomlands noterat är att dylika personer släppts fram till kommandoposterna och tillåtits ändra syftena, inriktningen för undervisningen.

Om det vore fråga om att få bästa möjliga utbildning för största möjliga antal vore allt väl och skulle stå i överensstämmelse med den allmänna tendensen i hela den västliga världen, där ett väsentligt större antal människor än hittills söker få högre utbildning. Men i Sverige är det icke eller icke blott en fråga om detta. Genom ständigt sänkta kunskapskrav och

likriktning av skolorna (varvid privatskolorna måste bort när de eljest ger ett olämpligt gott resultat), tycks man vilja medvetet sänka kvaliteten. Utlandet bevitnar med häpnad i vilken grad detta lyckats – och drager sina slutsatser. Vill man i Sverige av jämlikhetsskäl offra bildning och kultur?

Sverige inför utlandet

Sveriges utrikespolitik är ett speciellt kapitel, som av naturliga skäl tilldrager sig särskild uppmärksamhet. Den är i alltfler utlänningars – ej minst socialdemokraters – ögon kännetecknad av småskuren nationalism och isolationism. Att man i Stockholm använder neutralitetsbegreppet när det passar och ignorerar det lika ofta, väcker ingen respekt. Men framför allt observeras ensidigheten och doktrinarismen i bedömningen av allt som ligger söder om dansk-tyska gränsen. Att »Europa» för många svenskar (förvisso icke blott socialdemokrater och kommunister) blivit ett fult ord har noterats. Men det är värre än så. Gör man sig t ex en föreställning om känslorna hos än aldrig så pro-svenska tyska socialdemokrater, när de får höra av svenska partivänner att EEC är en kapitalistisk sammansvärjning?

Naturligtvis går det efterhand upp för utländska iakttagare, att en väsentlig del av den svenska regeringens motstånd mot tanken på fullt medlemskap dikteras av rädsla för att inom den europeiska gemenskapen icke kunna bedriva fortsatt »social utjämningspolitik» på det sätt, som man önskar. Främst är man orolig för att

måhända ställas inför problemet att icke längre kunna höja de direkta skatterna, särskilt på höga inkomster, genom en av staten främjad inflation. Den speciella formen av svensk »socialkapitalism» kan i själva verket endast förverkligas i en viss isolering från den övriga världen, skrev med rätta Michael Jungblut i Die Zeit den 5 november.

För en tid sedan konstaterade Claus Gennrich i Frankfurter Allgemeine Zeitung, att Sverige avvisats i Bryssel, att dess hittillsvarande politik helt misslyckats. »Liksom hade den avgörandet i sin makt, docerade den svenska regeringen lika själv säkert som oklart om hur samarbetet skulle organiseras genom ett särskilt avtal, avpassat efter svenska förhållanden, till exempel en tullunion, i vilken parternas rättigheter och skyldigheter klart angåves». Detta ansåg artikelförfattaren oralistiskt. »Svenskarna måste vänja sig vid sin plats i utkanten och till och med utanför beslutandeprocessen. Med den höga uppfattning de har om sig själva är det icke lätt för dem.»

Det har herr Gennrich alldeles rätt i. Men det har i regel ännu icke gått upp för den svenska allmänheten, att vi, för att citera Times den 2 december, sökt få den bästa av alla världar, och att vårt agerande i fråga om EEC riskerar att föra oss till en farlig isolering. Det innebär redan i och för sig en fara för att investeringar hellre göres ute än hemma. Det kan till och med bli tal om flyttning av hela industrier utomlands – med nedläggning som alternativ.

Sverige har blivit ett problembarn. Den i regel välvilligt inställda tyska veckotidningen »Stern» konstaterade nyligen betydelsen av att Sverige för några år sedan begravde Erlanders folkhemsidyll och proklamerade ett nytt aktionsprogram med tesen mer jämlikhet. Mera kritiska iakttagare som Die Welts korrespondent Axel Schützsack använder starkare ord och talar om förfalls- och degenerationssymptom hos socialdemokratin. Än mer betecknande är, att personer, som tidigare gärna dragit en lans för den svenska regeringen, tystnat. Man tänker till exempel på Jean-Jacques Servan-Schreiber. Det skall icke förstås så att de ändrat sina egna åsikter. Men den svenska regeringens allt tydligare inkompetens gör den icke längre ägnad att anföras som exempel.

Även om Sveriges läge starkt försämrats, har vi ännu icke passerat *the point of no return*. En regimförändring kan ha en enorm psykologisk effekt. En annan förändring, som skulle betyda mycket, vore om den svenska regeringen kryper till korset, vandrar till Canossa, och söker fullt medlemskap i EEC. Det är icke så orimligt, som det kan synas i dag. Skulle så ske, kan regeringen Palme säkert påräkna energiska insatser från förbundskansler Brandt och SPD för att rädda de svenska kollegernas ansikte.

Men sker icke detta mörknar horisonten med tanke på de psykologiska följderna av socialdemokratins ålderstigna ideologi, det påfallande starka ryska inflytandet i Stockholm, tendenserna att minska försvaret, jämlikhetsfanatismen, det

Första språket i Sverige

systematiska återupptagandet av klasskampstänkandet, kulten av »revolution», en statliga inflationspolitiken, ökningen av skattetrycket ad absurdum samt sist men icke minst den försvagade rättssäkerheten och det tilltagande administrativa odtycket. Sverige är inne i en nedgångsperiod. I alla länder finns det skrupelfria rkespolitiker, som söker få all makt åt folket, det vill säga åt sig själva. Men i regel är deras möjligheter att förverkliga maktörmarna små. Gemene man finner sig inte i att hålla stigbyglarna åt äregiriga politikerna. Arbetarna granskar med misstänksamhet de akademiker, som så värtaligt

uppträder i deras namn. Sverige börjar i allt flera utlänningars ögon framstå som ett undantag. Det är ingen komplimang. Det är illa nog att tvingas att driva in konfiskatoriska skatter, att varje år så att säga kräva ut en Älvsborgs lösen. Men att göra det utan nödtvång och till på köpet berömma sig av det som något socialt, progressivt, påminner slående om det beteende, som utmärkte befolkningen i den grekiska staden Abdera. Ett av de utmärkande dragen för denna stads befolkning var, att den inte själv insåg vad den gjorde, liksom icke heller, hur ofta den gjorde sig löjlig.